

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 18 december 2014 (*)

”Begäran om förhandsavgörande – Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Artiklarna 19.2 och 47 – Direktiv 2004/83/EG – Miniminormer för beviljande av flyktingstatus eller status som alternativt skyddsbehövande – Person som uppfyller kraven för att betecknas som alternativt skyddsbehövande – Artikel 15 b – Tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av en sökande i ursprungslandet – Artikel 3 – Förmånligare bestämmelser – Sökande som lider av en allvarlig sjukdom – Avsaknad av adekvat behandling i ursprungslandet – Direktiv 2008/115/EG – Återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna – Artikel 13 – Domstolsprövning med suspensiv verkan – Artikel 14 – Garantier i avvaktan på återvändande – Grundläggande existensvillkor”

I mål C-562/13,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Cour du travail de Bruxelles (Belgien) genom beslut av den 25 oktober 2013, som inkom till domstolen den 31 oktober 2013, i målet

Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve

mot

Moussa Abdida,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden V. Skouris, vice-ordföranden K. Lenaerts, avdelningsordförandena M. Ilešič, L. Bay Larsen (referent), T. von Danwitz, J.-C. Bonichot och K. Jürimäe samt domarna A. Rosas, E. Juhász, A. Arabadjiev, C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger och A. Prechal,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: handläggaren V. Tourrès,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 24 juni 2014,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, genom V. Vander Geeten, avocat,
- Moussa Abdida, genom O. Stein, avocat,

- Belgiens regering, genom C. Pochet och T. Materne, båda i egenskap av ombud, biträdda av J.-J. Masquelin, D. Matray, J. Matray, C. Piront och N. Schynts, avocats,
- Frankrikes regering, genom F.-X. Bréchet och D. Colas, båda i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom C. Banner, barrister,
- Europeiska kommissionen, genom M. Condou-Durande och R. Troosters, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 4 september 2014 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 2003/9/EG av den 27 januari 2003 om miniminormer för mottagande av asylsökande i medlemsstaterna (EUT L 31, s. 18), rådets direktiv 2004/83/EG av den 29 april 2004 om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd samt om dessa personers rättsliga ställning och om innehållet i det beviljade skyddet (EUT L 304, s. 12, samt rättelse EUT L 204, 2005, s. 24, rådets direktiv 2005/85/EG av den 1 december 2005 om miniminormer för medlemsstaternas förfaranden för beviljande eller återkallande av flyktingstatus (EUT L 326, s. 13), samt artiklarna 1–4, 19.2, 20, 21 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (Ottignies-Louvain-la-Neuves offentliga socialvårdsinrättning) (nedan kallad CPAS) och Moussa Abdida, nigeriansk medborgare, angående CPAS beslut att dra in hans socialstöd.

Tillämpliga bestämmelser

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

3 I artikel 3 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen), föreskrivs följande, under rubriken ”Förbud mot tortyr”:

”Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.”

4 Artikel 13 i konventionen har följande lydelse:

”Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon i offentlig ställning.”

Unionsrätt

Direktiv 2003/9

5 I artikel 3 i direktiv 2003/9, med rubriken ”Räckvidd”, föreskrivs följande:

”1. Detta direktiv skall tillämpas på alla tredjelandsmedborgare och statslösa personer som lämnar in en asylansökan vid gränsen till eller på en medlemsstats territorium, så länge de får uppehålla sig

på territoriet i egenskap av asylsökande ...

...

4. Medlemsstaterna får besluta att tillämpa bestämmelserna i detta direktiv vid behandling av ansökningar om andra skyddsformer än de som följer av konventionen [angående flyktingars rättsliga ställning, undertecknad i Genève den 28 juli 1951 (*Förenta nationernas fördragssamling*, volym 189, s. 150, nr 2545 (1954))] för tredjelandsmedborgare eller statslösa personer som inte befinns vara flyktingar.”

Direktiv 2004/83

6 I artikel 1 i direktiv 2004/83, med rubriken ”Syfte och räckvidd”, anges följande:

”Syftet med detta direktiv är att införa miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer skall betraktas som flyktingar eller som personer som av andra skäl behöver internationellt skydd och innehållet i det beviljade skyddet.”

7 Artikel 2 c, 2 e och 2 g i direktivet har följande lydelse:

”I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

...

c) *flykting*: en tredjelandsmedborgare som med anledning av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, nationalitet, politisk åskådning eller tillhörighet till viss samhällsgrupp befinner sig utanför det land där han eller hon är medborgare och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av det landets skydd ...

...

e) *person som uppfyller kraven för att betecknas som alternativt skyddsbehövande*: en tredjelandsmedborgare eller statslös person som inte uppfyller kraven för att betecknas som flykting, men där det finns grundad anledning att förmoda att den berörda personen, om han eller hon återsänds till sitt ursprungsland, eller, i fråga om en statslös person, till det land där han eller hon tidigare hade sin vanliga vistelseort, skulle utsättas för en verklig risk att lida allvarlig skada enligt artikel 15 ... och som inte kan, eller på grund av en sådan risk inte vill begagna sig av det landets skydd.

...

g) *ansökan om internationellt skydd*: en ansökan om skydd som ges in till en medlemsstat av en tredjelandsmedborgare eller statslös person och där det finns skäl att anta att personen söker flyktingstatus eller status som alternativt skyddsbehövande och att denne inte uttryckligen ansöker om en annan typ av skydd som ligger utanför detta direktivs tillämpningsområde och som kan omfattas av en separat ansökan.”

8 Artikel 3 i nämnda direktiv har följande lydelse:

”Medlemsstaterna får införa eller behålla förmånligare bestämmelser för att fastställa vem som skall betraktas som flykting eller som en person som uppfyller kraven för att betecknas som alternativt skyddsbehövande och för att fastställa innebörden av internationellt skydd, förutsatt att de är förenliga med detta direktiv.”

9 Artikel 15 i samma direktiv återfinns i kapitel V under rubriken ”Förutsättningar för att

betraktas som alternativt skyddsbehövande”. I denna artikel föreskrivs följande under rubriken ”Allvarlig skada”:

”Allvarlig skada utgörs av

- a) dödsstraff eller avrättning,
- b) tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av en sökande i ursprungslandet, eller
- c) allvarligt och personligt hot mot en civilpersons liv eller lem på grund av urskillningslöst våld i situationer av internationell eller intern väpnad konflikt.”

Direktiv 2005/85

10 I artikel 3 i direktiv 2005/85, med rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs följande:

”1. Detta direktiv är tillämpligt på alla asylansökningar som lämnas in på medlemsstaternas territorium, inbegripet vid gränsen eller i deras transitzoner, samt på återkallande av flyktingstatus.

...

3. När medlemsstater tillämpar eller inför ett förfarande där asylansökningar prövas både som ansökningar på grundval av Genèvekonventionen [angående flyktingars rättsliga ställning, undertecknad i Genève den 28 juli 1951] och som ansökningar om andra typer av internationellt skydd som grundar sig på omständigheter som fastställs i artikel 15 i direktiv 2004/83/EG skall de tillämpa det här direktivet under hela förfarandet.

4. Medlemsstaterna får dessutom besluta att tillämpa detta direktiv på förfaranden för att fatta beslut om ansökningar om alla typer av internationellt skydd.”

Direktiv 2008/115/EG

11 Skälen 2 och 12 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna (EUT L 348, s. 98) har följande lydelse:

”(2) Vid sitt möte den 4–5 november 2004 i Bryssel efterlyste Europeiska rådet upprättandet av en effektiv politik för avlägsnande och återsändande som grundar sig på gemensamma standarder för personers återsändande på ett humant sätt och med fullständig respekt för deras mänskliga rättigheter och värdighet.

...

(12) Hänsyn bör tas till situationen för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i ett land men för tillfället inte kan avlägsnas. Deras grundläggande existensvillkor bör fastställas i enlighet med nationell lagstiftning. ...”

12 I artikel 3.4 i detta direktiv föreskrivs följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

...

4) *beslut om återvändande*: ett administrativt eller rättsligt beslut enligt vilket en tredjelandsmedborgares vistelse är olaglig och som ålägger eller fastställer en skyldighet att återvända.”

13 Artikel 5 i nämnda direktiv har följande lydelse:

”När medlemsstaterna genomför detta direktiv ska de ta vederbörlig hänsyn till

...

c) hälsotillståndet för den berörda tredjelandsmedborgaren,

och respektera principen om ’non-refoulement’.”

14 I artikel 9 i direktiv 2008/115, som har rubriken ”Uppskjutande av verkställighet”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Medlemsstaterna ska skjuta upp verkställigheten av avlägsnandet

a) om det strider mot principen om ’non-refoulement’ eller

b) så länge som verkställigheten av avlägsnandet skjutits upp enligt artikel 13.2.”

15 I artikel 12.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”Beslut om återvändande och eventuella beslut om inreseförbud och beslut om avlägsnande, ska utfärdas skriftligt och innehålla en redovisning av de faktiska och de rättsliga omständigheterna, liksom uppgift om tillgängliga rättsmedel.

...”

16 Artikel 13.1 och 13.2 har följande lydelse:

”1. Den berörda tredjelandsmedborgaren ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel för att kunna överklaga eller begära omprövning av sådana beslut om återvändande som avses i artikel 12.1, inför en behörig rättslig myndighet eller förvaltningsmyndighet eller ett behörigt organ som består av opartiska ledamöter som åtnjuter garantier för sin oberoende ställning.

2. Den myndighet eller det organ som nämns i punkt 1 ska ha befogenhet att pröva sådana beslut om återvändande som avses i artikel 12.1, inbegripet möjligheten att tillfälligt skjuta upp verkställigheten, om inte verkställigheten redan är tillfälligt uppskjuten enligt den nationella lagstiftningen.”

17 Artikel 14.1 i direktiv 2008/115 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna ska, med undantag för den situation som omfattas av artiklarna 16 och 17, säkerställa att under den tidsfrist för frivillig avresa som beviljats enligt artikel 7 och under tidsperioder för vilka verkställigheten av avlägsnandet skjutits upp enligt artikel 9, följande principer beaktas så långt som möjligt i fråga om tredjelandsmedborgare:

...

b) Akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar ska tillhandahållas.

...”

Belgisk rätt

18 I artikel 9ter.1 i lagen av den 15 december 1980 om utlänningars inresa, vistelse och bosättning i landet samt om avlägsnande av utlänningar (loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers), i den lydelse som är tillämplig på de faktiska omständigheterna i det nationella målet (nedan kallad lagen av den 15 december 1980), föreskrivs följande:

”En utlänning som uppehåller sig i Belgien och som styrker sin identitet enligt punkt 2 kan, om vederbörande lider av en sjukdom som innebär att det föreligger en verklig risk för dennes liv eller fysiska integritet eller en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling, vid avsaknad av adekvat behandling i ursprungslandet eller i det land där denne uppehåller sig, ansöka om uppehållstillstånd i Konungariket hos ministern eller dennes ställföreträdare.”

19 I artikel 48/4 i lagen av den 15 december 1980 föreskrivs följande:

”1. Status som alternativt skyddsbehövande ska beviljas en utlänning som inte uppfyller kraven för att betecknas som flykting och som inte omfattas av artikel 9ter, när det finns grundad anledning att förmoda att den berörda personen, om han eller hon återsänds till sitt ursprungsland, eller, i fråga om en statslös person, till det land där han eller hon tidigare hade sin vanliga vistelseort, skulle utsättas för en verklig risk att lida allvarlig skada enligt punkt 2, och som inte kan, eller på grund av en sådan risk inte vill, begagna sig av det landets skydd och som inte omfattas av någon av uteslutandegrunderna i artikel 55/4.

2. Allvarlig skada utgörs av

- a) dödsstraff eller avrättning,
- b) tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av en sökande i ursprungslandet, eller
- c) allvarligt och personligt hot mot en civilpersons liv eller lem på grund av urskillningslöst våld i situationer av internationell eller intern väpnad konflikt.”

20 I artiklarna 39/82, 39/84 och 39/85 i lagen av den 15 december 1980 anges ett antal förfaranden som syftar till att skjuta upp verkställigheten av administrativa beslut avseende utlänningars vistelse och avlägsnande.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

21 Den 15 april 2009 ansökte Moussa Abdida om uppehållstillstånd av medicinska skäl enligt artikel 9ter i lagen av den 15 december 1980 med motiveringen att han lider av en särskilt allvarlig sjukdom.

22 Beslut om att pröva ansökan i sak fattades den 4 december 2009 och Moussa Abdida erhöll till följd härav socialstöd från CPAS.

23 Den 6 juni 2011 avslogs Moussa Abdidas ansökan om uppehållstillstånd med motiveringen att det i sökandens ursprungsland finns en medicinsk infrastruktur som möjliggör vård av personer som lider av hans sjukdom. Beslutet, tillsammans med ett åläggande att lämna Belgiens territorium, delgavs Moussa Abdida den 29 juni 2011.

24 Den 7 juli 2011 överklagade Moussa Abdida beslutet att avslå ansökan om uppehållstillstånd till Conseil du contentieux des étrangers.

25 Den 13 juli 2011 beslutade CPAS att dra in det socialstöd som hittills hade beviljats Moussa Abdida och att inte bevilja stöd för akutsjukvård. CPAS omprövade emellertid detta beslut den 27 juli 2011 och beviljade då stöd för akutsjukvård.

26 Den 5 augusti 2011 överklagade Moussa Abdida CPAS:s beslut att dra in socialstödet till Tribunal du travail de Nivelles.

27 I dom av den 9 september 2011 biföll nämnda domstol överklagandet och förpliktade CPAS att betala ut socialstöd till Moussa Abdida motsvarande ett integrationsbidrag för ensamstående. I skälen angavs bland annat att rätten till socialstöd är en förutsättning för att rätten till ett rättsmedel faktiskt ska kunna utövas och att Moussa Abdida således skulle beviljas socialstöd i avvaktan på att hans överklagande av beslutet att avslå ansökan om uppehållstillstånd prövades.

28 Den 7 oktober 2011 överklagade CPAS denna dom till Cour du travail de Bruxelles.

29 Den domstolen konstaterade att Moussa Abdida i enlighet med relevant nationell lagstiftning inte har möjlighet att med suspensiv verkan föra talan vid domstol mot beslutet att avslå ansökan om uppehållstillstånd och att han i avvaktan på prövningen av hans överklagande inte har rätt till annat socialstöd än akutsjukvård.

30 Under dessa omständigheter beslutade Cour du travail de Bruxelles att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Ska direktiven [2004/83], [2005/85] och [2003/9] tolkas så, att de medför en skyldighet för medlemsstater som föreskriver att en utlänning som ”lider av en sådan sjukdom som innebär att det föreligger en verklig risk för dennes liv eller fysiska integritet eller en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling, vid avsaknad av adekvat behandling i ursprungslandet” har rätt att betraktas som alternativt skyddsbehövande i den mening som avses i artikel 15 b i direktiv [2004/83],

– att föreskriva att ett rättsmedel mot det administrativa beslut enligt vilket sökanden har nekats uppehållstillstånd och/eller status som alternativt skyddsbehövande och ålagts att lämna territoriet ska ha suspensiv verkan,

– att inom ramen för deras system för socialt bistånd eller mottagning bekosta andra grundläggande behov hos sökanden än medicinska behov, tills detta administrativa beslut har prövats?

2) Om frågan besvaras nekande, medför då [stadgan], och då särskilt dess artiklar 1–3 ..., artikel 4 ..., artikel 19.2 ..., artiklarna 20 och 21 ... och/eller artikel 47 ... en skyldighet för de medlemsstater som införlivar direktiven [2004/83, 2005/85 och 2003/9] att föreskriva att rättsmedlet ska ha suspensiv verkan och att medlemsstaten ska bekosta sådana grundläggande behov som anges i fråga 1 ovan?”

Prövning av tolkningsfrågorna

31 Tolkningsfrågorna ska lämpligen prövas gemensamt. Den nationella domstolen har ställt frågorna för att få klarhet i huruvida direktiven 2003/9, 2004/83 och 2005/85, i förekommande fall jämförda med artiklarna 1–4, 19.2, 20, 21 och 47 i stadgan, ska tolkas på så sätt att en medlemsstat vars behöriga myndigheter har antagit ett beslut om att avslå en tredjelandsmedborgares ansökan om uppehållstillstånd i det landet i enlighet med en nationell lagstiftning såsom lagstiftningen i det nationella målet – enligt vilken uppehållstillstånd ska beviljas en utlänning som lider av en sådan sjukdom som innebär att det föreligger en verklig risk för dennes liv eller fysiska integritet eller en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling, vid avsaknad av adekvat behandling i

utlännings ursprungsland eller i det land där han eller hon vistades dessförinnan – och att ålägga tredjelandsmedborgaren att lämna medlemsstatens territorium, är skyldig dels att föreskriva ett rättsmedel mot beslutet som har suspensiv verkan, dels att tillgodose denna tredjelandsmedborgares grundläggande behov till dess prövning av nämnda beslut har skett.

32 Domstolen konstaterar inledningsvis att det framgår av beslutet om hänskjutande att det i dessa tolkningsfrågor förutsätts att den ansökan som lämnas in enligt den aktuella nationella lagstiftningen utgör en ansökan om internationellt skydd enligt direktiv 2004/83 och således omfattas av detta direktivs tillämpningsområde.

33 Såsom framgår av punkterna 27, 41, 45 och 46 i domen M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:XXXX) ska artiklarna 2 c, 2 e, 3 och 15 i direktiv 2004/83 emellertid tolkas så, att ansökningar enligt denna nationella lagstiftning inte utgör ansökningar om internationellt skydd i den mening som avses i artikel 2 g i nämnda direktiv. Härav följer att situationen för en tredjelandsmedborgare som har lämnat in en sådan ansökan inte omfattas av direktivets tillämpningsområde såsom detta anges i artikel 1 i direktivet.

34 Vad gäller direktiv 2005/85 följer det av artikel 3 i detta direktiv att direktivet är tillämpligt på asylansökningar, men även på ansökningar om skydd i egenskap av alternativt skyddsbehövande i de fall då en medlemsstat har inrättat ett enhetligt förfarande inom vilket medlemsstaten prövar en ansökan mot bakgrund av båda formerna av internationellt skydd (dom M., C-277/11, EU:C:2012:744, punkt 79, och dom N., C-604/12, EU:C:2014:302, punkt 39) och att medlemsstaterna kan välja att tillämpa det även på ansökningar som rör andra typer av internationellt skydd.

35 Det är utrett att de ansökningar som lämnats in enligt den aktuella nationella lagstiftningen inte utgör ansökningar om internationellt skydd.

36 Inte heller direktiv 2003/9 är tillämpligt i en sådan situation som är aktuell i det nationella målet. Det följer nämligen av artikel 3.1 och 3.4 i detta direktiv att det enbart är tillämpligt på asylansökningar, med den preciseringen att medlemsstaterna får besluta att tillämpa det vid behandling av ansökningar om andra skyddsformer, och det framgår inte av handlingarna i målet att Konungariket Belgien har beslutat att tillämpa direktivet på sådana ansökningar som lämnats in enligt den aktuella nationella lagstiftningen.

37 Trots detta ankommer det på EU-domstolen, enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF, att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. Även om den hänskjutande domstolen formellt sett endast har ställt frågor avseende tolkningen av direktiven 2003/9, 2004/83 och 2005/85, hindrar detta inte att domstolen tillhandahåller den hänskjutande domstolen alla uppgifter om unionsrättens tolkning som kan vara användbara för att avgöra det mål som är anhängigt vid den, oavsett om den hänskjutande domstolen har hänvisat till dessa i sina frågor. EU-domstolen ska härvid, av samtliga uppgifter som den hänskjutande domstolen tillhandahållit, särskilt skälen till begäran om förhandsavgörande, utläsa vilka unionsrättsliga normer som behöver tolkas, med hänsyn tagen till saken i målet (se, för ett liknande resonemang, dom Fuß, C-243/09, EU:C:2010:609, punkterna 39 och 40, och dom Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, punkt 42).

38 Den nationella domstolens frågor rör i detta fall egenskaperna hos Moussa Abdidas överklagande av ett beslut att ålägga honom att lämna det belgiska territoriet på grund av att han vistas olagligt i Belgien, samt vilka garantier Moussa Abdida ska erbjudas till dess att hans överklagande av nämnda beslut har prövats.

39 Det är utrett att beslutet är en administrativ rättsakt enligt vilken en tredjelandsmedborgares vistelse är olaglig och vilken fastställer en skyldighet att återvända. Det ska således anses utgöra ett beslut om återvändande enligt artikel 3.4 i direktiv 2008/115.

40 I artiklarna 13 och 14 i nämnda direktiv finns bestämmelser om rättsmedel mot beslut om återvändande och om de garantier som tredjelandsmedborgare som omfattas av ett sådant beslut ska ges i avvaktan på återvändandet.

41 Det ska således prövas huruvida nämnda artiklar ska tolkas så, att de utgör hinder för nationell lagstiftning i vilken det inte föreskrivs att rättsmedlet mot ett sådant beslut om återvändande som det som är aktuellt i det nationella målet ska ha suspensiv verkan, och i vilken det inte föreskrivs att den berörda tredjelandsmedborgarens grundläggande behov ska tillgodoses till dess att prövning har skett av ett sådant beslut.

42 Domstolen understryker härvid att bestämmelserna i direktiv 2008/115 ska tolkas, såsom framgår av skäl 2 i nämnda direktiv, med fullständig respekt för de berörda personernas mänskliga rättigheter och värdighet.

43 Vad gäller egenskaperna hos det rättsmedel som ska finnas tillgängligt mot ett sådant beslut om återvändande som det nu aktuella, framgår det av artikel 13.1 i direktiv 2008/115, jämförd med artikel 12.1 i samma direktiv, att en tredjelandsmedborgare ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel för att kunna överklaga eller begära omprövning av ett beslut om återvändande som meddelats mot honom.

44 I artikel 13.2 i nämnda direktiv föreskrivs att den myndighet eller det organ som har befogenhet att pröva beslutet om återvändande tillfälligt kan skjuta upp verkställigheten av det överklagade beslutet om återvändande om inte verkställigheten redan är tillfälligt uppskjuten enligt den nationella lagstiftningen. Härav följer att direktivet inte innebär att det rättsmedel som avses i artikel 13.1 i samma direktiv måste ha suspensiv verkan.

45 Inte desto mindre ska rättsmedlets egenskaper fastställas i enlighet med artikel 47 i stadgan, i vilken principen om ett effektivt domstolsskydd bekräftas (se, för ett liknande resonemang, dom Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punkt 37, och dom Agroconsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 59) och enligt vilken var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i nämnda artikel.

46 I artikel 19.2 i stadgan preciseras bland annat att ingen får avlägsnas till en stat där han eller hon löper en allvarlig risk att utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling.

47 Det framgår av rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, vilken med tillämpning av artikel 52.3 i stadgan ska beaktas vid tolkningen av artikel 19.2 i densamma, att även om icke-medborgare som omfattas av ett beslut enligt vilket de får avlägsnas i princip inte kan åberopa en rätt att stanna kvar i en medlemsstat i syfte att fortsätta att utnyttja bistånd och vårdtjänster eller andra offentliga tjänster, kan ett beslut att avlägsna en utlänning som lider av en allvarlig fysisk eller psykisk sjukdom till ett land där möjligheterna att behandla denna sjukdom är sämre än de som erbjuds i den berörda medlemsstaten i mycket speciella fall, när tvingande humanitära skäl talar mot ett sådant avlägsnande, aktualisera en fråga rörande artikel 3 i Europakonventionen (se, bland annat, Europadomstolens dom av den 27 maj 2008 i målet N. mot Förenade kungariket, § 42).

48 I de mycket speciella fall då det skulle innebära ett åsidosättande av principen om non-refoulement att avlägsna en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom till ett land där det saknas adekvat behandling får medlemsstaterna således inte, enligt artikel 5 i direktiv 2008/115, i förening med artikel 19.2 i stadgan, genomföra avlägsnandet.

49 Verkställighet av ett beslut om återvändande som innebär att en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom avlägsnas till ett land där det saknas adekvat behandling skulle således, i vissa fall, kunna innebära ett åsidosättande av artikel 5 i direktiv 2008/115.

50 Dessa mycket speciella fall utmärks av att den skada som skulle uppstå om en tredjelandsmedborgare avlägsnades till ett land där han eller hon löper en allvarlig risk att utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling är av allvarlig och irreparabel karaktär. För att ett rättsmedel mot ett beslut om återvändande vars verkställighet kan medföra att den berörda tredjelandsmedborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämras ska anses effektivt, krävs under dessa omständigheter att tredjelandsmedborgaren har tillgång till ett rättsmedel med suspensiv verkan, så att det säkerställs att beslutet om återvändande inte verkställs innan en behörig myndighet har haft möjlighet att pröva en invändning angående ett åsidosättande av artikel 5 i direktiv 2008/115, i förening med artikel 19.2 i stadgan.

51 För denna tolkning talar förklaringarna till artikel 47 i stadgan, enligt vilka första stycket i den artikeln grundar sig på artikel 13 i Europakonventionen (dom Omprövning Arango Jaramillo m.fl./EIB, C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, punkt 42).

52 Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har nämligen funnit att när en stat beslutar att återsända en utlänning till ett land och det finns grundad anledning att förmoda att han eller hon där skulle utsättas för en verklig risk att behandlas på ett sätt som strider mot artikel 3 i Europakonventionen, krävs det, för att det rättsmedel som avses i artikel 13 i Europakonventionen ska vara effektivt, att de berörda har tillgång till ett rättsmedel med suspensiv verkan mot den åtgärd som tillåter återsändandet (se, bland annat, Europadomstolens dom av den 26 april 2007 i målet Gebremedhin mot Frankrike, § 67, och av den 23 februari 2012 i målet Hirsi Jamaa m.fl. mot Italien, § 200).

53 Av det ovan anförda följer att artiklarna 5 och 13 i direktiv 2008/115, i förening med artiklarna 19.2 och 47 i stadgan, ska tolkas så, att de utgör hinder för nationell lagstiftning i vilken det inte föreskrivs att det ska finnas ett rättsmedel med suspensiv verkan mot ett beslut om återvändande vars verkställighet kan medföra att den berörda tredjelandsmedborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämras.

54 Såvitt avser tillgodoseendet av tredjelandsmedborgarens grundläggande behov i en situation såsom den i det nationella målet finner domstolen följande. Det följer visserligen av skäl 12 i direktiv 2008/115 att de grundläggande existensvillkoren för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i ett land men för tillfället inte kan avlägsnas bör fastställas i enlighet med nationell lagstiftning, men denna lagstiftning måste likväl vara förenlig med skyldigheterna enligt nämnda direktiv.

55 I artikel 14 i samma direktiv föreskrivs vissa garantier i avvaktan på återvändandet, bland annat under tidsperioder för vilka verkställigheten av avlägsnandet skjuts upp enligt artikel 9 i samma direktiv.

56 Enligt artikel 9.1 b i direktiv 2008/115 ska medlemsstaterna skjuta upp verkställigheten av avlägsnandet så länge som verkställigheten av avlägsnandet skjuts upp enligt artikel 13.2 i samma direktiv.

57 Det framgår av den allmänna systematiken i direktiv 2008/115, vilken ska beaktas vid tolkningen av direktivets bestämmelser (se, för ett liknande resonemang, dom Abdullahi, C-394/12, EU:C:2013:813, punkt 51), att artikel 9.1 b i detta direktiv måste omfatta alla situationer i vilka en medlemsstat är skyldig att skjuta upp verkställigheten av ett beslut om återvändande till följd av att ett rättsmedel anlitas mot nämnda beslut.

58 Av det ovan anförda följer att medlemsstaterna är skyldiga att erbjuda en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom och som har anlitat ett rättsmedel mot ett beslut om återvändande – vars verkställighet kan medföra att den berörda medborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämras – de garantier i avvaktan på återvändandet som föreskrivs i artikel 14 i direktiv 2008/15.

59 I en sådan situation som föreligger i det nationella målet är medlemsstaten, med tillämpning av artikel 14.1 b i direktiv 2008/115, skyldig att i största möjliga utsträckning tillgodose de grundläggande behoven hos en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom för det fall att han eller hon inte själv har medel att tillgodose sina behov.

60 Den faktiska verkan av det tillhandahållande av akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar som föreskrivs i artikel 14.1 b i direktiv 2008/115 skulle i en sådan situation nämligen kunna gå förlorad om inte den berörda tredjelandsmedborgarens grundläggande behov samtidigt tillgodosågs av medlemsstaten.

61 Det ska emellertid påpekas att det ankommer på medlemsstaterna att fastställa under vilka former den berörda tredjelandsmedborgarens grundläggande behov ska tillgodoses.

62 Härav följer att artikel 14.1 b i direktiv 2008/115 ska tolkas så, att den utgör hinder för nationell lagstiftning i vilken det inte föreskrivs att medlemsstaten, under den period då den aktuella medlemsstaten är skyldig att skjuta upp avlägsnandet av en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom till följd av att han eller hon har anlitat ett rättsmedel mot ett beslut om återvändande riktat mot honom eller henne, i största möjliga utsträckning ska tillgodose de grundläggande behoven för nämnda tredjelandsmedborgare i syfte att säkerställa att akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar verkligen kan tillhandahållas.

63 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras på följande sätt: Artiklarna 5 och 13 i direktiv 2008/115, i förening med artiklarna 19.2 och 47 i stadgan, samt artikel 14.1 b i samma direktiv, ska tolkas så, att de utgör hinder mot nationell lagstiftning

– i vilken det inte föreskrivs att ett rättsmedel mot ett beslut att ålägga en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom att lämna en medlemsstats territorium ska ha suspensiv verkan, när verkställigheten av detta beslut kan medföra att tredjelandsmedborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämras, och

– i vilken det inte föreskrivs att medlemsstaten, under den period då medlemsstaten är skyldig att skjuta upp avlägsnandet av en sådan tredjelandsmedborgare till följd av att han eller hon har anlitat nämnda rättsmedel, i största möjliga utsträckning ska tillgodose nämnda tredjelandsmedborgares grundläggande behov i syfte att säkerställa att akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar verkligen kan tillhandahållas.

Rättegångskostnader

64 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Artiklarna 5 och 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, i förening med artiklarna 19.2 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, samt artikel 14.1 b i

samma direktiv ska tolkas så, att de utgör hinder för nationell lagstiftning

- i vilken det inte föreskrivs att ett rättsmedel mot ett beslut att ålägga en tredjelandsmedborgare som lider av en allvarlig sjukdom att lämna en medlemsstats territorium ska ha suspensiv verkan, när verkställigheten av detta beslut kan medföra att tredjelandsmedborgaren utsätts för en allvarlig risk för att hans eller hennes hälsotillstånd allvarligt och oåterkalleligt försämras, och
- i vilken det inte föreskrivs att medlemsstaten, under den period då medlemsstaten är skyldig att skjuta upp avlägsnandet av en sådan tredjelandsmedborgare till följd av att han eller hon har anlitat nämnda rättsmedel, i största möjliga utsträckning ska tillgodose nämnda tredjelandsmedborgares grundläggande behov i syfte att säkerställa att akutsjukvård och nödvändig behandling av sjukdomar verkligen kan tillhandahållas.

Underskrifter

---

[*](#) Rättegångsspråk: franska.